

Izdavač:

Državni arhiv Crne Gore

Izložba dokumenata

„Prosvjeta u Nikšiću kroz arhivsku građu“

Autori izložbe:

Violeta Krivokapić, Dejana Nikolić, Biljana Mrdak

Tehnička priprema:

Raduša Dubljević

Dizajn i priprema za štampu:

DPC Podgorica

Štampa:

Profile Podgorica

Prosvjeta u Nikšiću

kroz arhivsku građu

Autori: Violeta Krivokapić, Dejana Nikolić, Biljana Mrdak

Literatura:

- Đoko D. Pejović, *Crna Gora u doba Petra I i Petra II*, Narodna knjiga Beograd, 1981. godina;
- Đoko D. Pejović, *Razvitak prosvjete i kulture u Crnoj Gori 1852-1916*, Cetinje, 1971. godine;
- Rade Delibašić, *Istorija pedagoške misli u Crnoj Gori*, Podgorica, 2009. godine;
- Mirjana Manojlović, *Prosvjetni razvitak Crne Gore*, Matica br. 83, 2020. godine;
- Milan Mićunović, *Škole u Pješivcima 1866-2001. godine*, štamparija “Obod” Cetinje, 2001. godine;
- Radovan Damjanović, *Leksikon institucija Crnogorske prosvjete*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2019. godine;
- Milan Kostić, *Škole u Crnoj Gori*, fototipsko izdanje, Podgorica, 1997. godine;
- Vladeta Cvijović, Branislav Kovačević, *Upravljanje prosvjetom u Crnoj Gori*, Podgorica, 1996. godina;
- Dr. Pavle Gazivoda, *školski sistem u Crnoj Gori (korijeni, razvitak, perspektive)*;
- Jovan R. Bojović, *Istoriski zapisi*, godina XXXIX (LIX), 1986/3;
- Miloš Starovlah, *Unapređenje rada osnovnih škola u Knjaževini (Kraljevini) Crnoj Gori*, *Istorijski zapisi* 2/1996. godine;

Posebna faza u razvitku Crne Gore je uporna, mukotrpa i žilava borba protiv turskog porobljavanja. Borba je vođena za podizanje ugleda, stvaranje samostalnog privrednog područja, proširenje Državne teritorije, proglašenje Knjaževine, pa sve do međunarodnog priznavanja nezavisnosti. Sve ove borbe su otvarale vidike u pogledu opstanka stanovništva, te njihovog kulturnog i prosvjetnog uzdizanja. Prvo povećanje teritorije Crne Gore je poslije bitke na Grahovcu 1858. godine, zatim po završetku rata sa Turskom 1876-1878. godine, kao i u Balkanskom ratu 1912-1913. godine.

U ratom iscrpljenoj zemlji razumljivo je što se o pojmu prosvjete, obrazovanja i kulture govorilo sa dosta poteškoća. U tom periodu za ovladavanje osnovnom pismenošću zaduženi su manastiri i privatni učitelji, sve do osnivanja Prve škole na Cetinju, 1834. godine. Taj događaj je, svakako, prekretnica u razvoju prosvjete u Crnoj Gori. Drugi važan momenat je osnivanje Načelnništva narodne prosvjete, jula 1860. godine. Načelnništvo je imalo važnu ulogu u razvoju prosvjete. Na čelu Načelnništva narodne prosvjete bio je Todor Ilić, bivši učitelj u Trstu, kasnije Knjažev sekretar. Marta mjeseca 1868. godine, mitropolitu Ilarionu Roganoviću povjereno je da rukovodi odjeljenjem javne prosvjete, pod nadzorom Senata. Glavno školsko nadzorništvo osnovano je 1862. godine. Dolaskom Milana Kostića za glavnog školskog nadzornika, karakter ove službe se mijenja, jer je Kostić imao niz aktivnosti u donošenju prvih školskih propisa. Prvi Zakon za osnovne škole u Knjaževini Crnoj Gori donešen je 13. septembra 1884. godine. Po njemu, nastava je slobodna, obavezna i besplatna. Ovaj Zakon je na snazi do 1907. godine, kada je 02. februara donešen Zakon o narodnim školama.

U razvoju prosvjete u Crnoj Gori mogu se izdvojiti tri razvojna perioda, koja po svojim osobenostima, broju škola, broju đaka, broju đaka u seoskim školama, broju upisane muške i ženske djece, mogu biti predmet posebnih istraživanja.

To su:

Period od prve škole do 1918. godine,

Period od 1918-1941. godine i

Period od školske 1944/45. godine do danas.

Pored osnovnih škola u drugoj polovini XIX vijeka je otvoreno i nekoliko srednjih škola. Do Prvog svjetskog rata u Crnoj Gori su bile sljedeće srednje škole: Bogoslovija na Cetinju, 1863. godine, Đvojački institut, 1869. godine, Poljoprivredna škola u Danilovgradu (1874-1876) i Podgorici (1893-1898), Niža gimnazija na Cetinju, 1880. godine i Niža gimnazija u Podgorici, 1907. godine. Poslije Balkanskih ratova otvaraju se gimnazije u **Nikšiću**, Beranama i Pljevljima, Vojna škola na Cetinju i Podgorici, Ženska radnička škola i Srednja škola za administrativne činovnike.

Što se tiče predškolskog vaspitanja, veoma je važan Zakon o dječijim vrtićima iz 1968. godine i Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju iz 1977. godine.

Kada je riječ o visokom obrazovanju, odmah poslije oslobođenja otvara se Poljoprivredni fakultet, 1944. godine. Univerzitet Crne Gore je osnovan 1974. godine.

„Prosvjeta u Nikšiću kroz arhivsku građu“

„Prosvjeta u Nikšiću kroz arhivsku građu“ je izložba dokumenata koja je nastala u 190-oj godini od osnivanja prve škole u Crnoj Gori. Želja je da se kroz arhivalije, fotografije, istorijate škola, prikažu obrazovno-vaspitne institucije na teritoriji Opštine Nikšić, i tu se, prije svega, misli na formalno, institucionalno i zvanično obrazovanje. Želja je da se prikažu ustanove koje su zvanično otvarane radi vaspitanja mladih i odraslih.

Kroz 24 panoa, prikazana su dokumenta razvoja prosvete u Nikšiću, istorijati škola, područne škole i odjeljenja koja su nekada djelovala kao samostalne škole, zanimljivosti i događaji **od otvaranja prve škole u Nikšiću, pa sve do danas.**

Sa preko 160 dokumenata ukazujemo na bogatu i dugu tradiciju prosvjete u Nikšiću.

Obrazovanje i vaspitanje, od vrtića, osnovnih škola, preko srednjih škola do fakulteta treba da budu potencijal razvoja cjelokupnog društva. Sticanje znanja, njegovo veličanstvo prosvjetni radnik, ulaganje u obrazovanje i vaspitanje, treba da budu glavna opredjeljenja svih.

Predstavljena dokumenta su samo mali dio bogate riznice o istoriji školstva u Nikšiću, prikupljena iz Arhivskog odsjeka Nikšić, Državnog arhiva sa Cetinja i iz arhiva škola, i prikazana javnosti.

